

Abstrakt

Richard Müller: *Autorský subjekt jako gesto, stopa, hypotéza*

Tato práce představuje myšlení autorského subjektu literárního textu, na něž, jak průběžně registruje, naléhá z jedné strany imaginární, tušený pocit autora a auctora jako lidského původce, nositele konkrétní, živé, žité zkušenosti a dokonce jako počátku smyslu, a ze strany druhé myšlení moderního subjektu, který se v postkartezíánské tradici uvažování Friedricha Nietzscheho, Sigmunda Freuda nebo Jacquesa Lacana chápe jako rozdělený, necelostný, ne-vědomý. Práce se snaží důkladně reflektovat pojmy autorského subjektu, subjektu díla, implikovaného autora a obecně textového subjektu v kontextech myšlení strukturalismu, fenomenologie, hermeneutiky, sémiotiky i poststrukturalismu, přičemž pozoruje, jak se v jakémisi opakovaném, znovuzahrávaném pohybu autor stává interpretovaným ve chvíli, kdy měl být určen, kategorizován a objektivizován (takto například u Umberta Eka, Wayne C. Boothe a – tam ovšem se soustavnou sebereflexí – Miroslava Červenky).

V dialogu s texty Jana Mukařovského, Émila Benvenista, Michaila M. Bachtina, Miroslava Červenky, Zdeňka Mathausera, Petra A. Bílka, Rolanda Barthesa, Jacquesa Derridy, Miroslava Petříčka, Michela Foucaulta, Wayne C. Boothe, Gerarda Genetta, Wolfganga Isera, Paula Ricoeura, Umberta Eka, Julie Kristevy a Stephena Greenblatta se snažíme rozvážit, jak lze myslet „uvnitř“ a „vně“ literárního textu, kdo nebo co vypovídá a kdo nebo co je vypovídán, jak přesně lze mluvit vztah mezi „textovým subjektem“ a „mimotextovým jedincem“, jak lze chápat a uchopovat v textu a textem se zjevující významovost. Náš důraz na recepční stranu oné zvláštní, literární, „nekomunikativní komunikace“ předpokládá i úsilí ze strany čtenáře dobrat se smyslu; práce pozoruje (a implicitně reflektuje vlastní hermeneutickou strategii), jak právě v tomto pohybu čtení vyvstávají lakuny a trhliny se jeví provokovat k interpretaci jako dění, v němž se sebe-reflexivně „zpřítomňuje“, „ztělesňuje“ věcná denzita, neprůhlednost značení. Tato vlastní koncepce se utváří v dosahu pojmů, jako jsou sémantické gesto, nezáměrnost, *écriture*, stopa, sémiotično nebo společenská cirkulace; vyplývá z nich pojetí, v němž se autorský subjekt nejeví jako funkce literárního textu, sub-iectum, ale jako gestičnost, v níž je ovšem maně vepsána její nahodilost, kontingence, eratický smysl. Tato inherentní rozpornost procesů značení se promítla i do rozvrhu subjektů autorství; ten registruje pnutí mezi deantropomorfními vjemy, které má „na svědomí“ povaha *écriture*, charakter pohybu psaní, recepční textace na jedné straně a tušením antropomorfního původu reakcí četby, živých hybností simultánního „zpřítomňování“ textu a odkládání jeho „smyslu“ na straně druhé. Takto se autor může jevit, tak jako v pracích Stephena Greenblatta, jako „stopa“, rezonující hlas, imaginární re/materializovaná přítomnost“ nebo s Julií Kristevou vryp tělesné dimenze vypovídajícího subjektu. Právě Kristevy vztahování pojmů chóry a *jouissance* k básnické řeči a jevům fenotextovosti a genotextovosti silně problematizuje přísné oddělení subjektu díla od historického individua. Práce nahlédá, že zatímco v Greenblattově pojetí stopy se uchovává vědomí materiality, tělesnosti a „ohmatanosti“ (což snad přirozeně vyplývá z jeho novohistorizujícího přístupu), v Derridově uvažování je stopa (*trace, trait*) spíše čírou diferencí, *différance*, která odkládá i onu „základní“ dichotomii materiálního a imateriálního. V poslední kapitole se však s pomocí Petříčkovy úvahy „Svět jako analogon obrazu“ prokazuje, že svou bytí/zpřítomněnou materialitou

se autor-stopa, autor-tah, autor-gesto (gesto, které máme podobně „jako grafém“ stále před očima) zakládá až na té úrovni *différance*, na níž se jeví písmo (nyní už ale nestojící proti mluvě, proti zvuku) jako obraz.

Naše pojetí se zčásti vzpouzí otázkám, které zaznívají v souvislosti s literárněteoretickou kategorií interního autora; odpovědět lze nicméně takto: autorský subjekt neleží na žádné rovině textu, nýbrž je vyvoláván z pohybu textu, jeho sebe-rozporné gestičnosti jako stále „zpřítomňovaná“, stále však též odkládaná hypotéza, dojem i obraz. Nelze přitom rozlišit „vstupní“ a „výstupní data“: prostřednictvím hlasů, tváří, vědomí vypravěče, mluvčí, postav v literárním textu se kruhově (jak již upozornil Miroslav Červenka) ustavují vztahy mezi bytostí představenou (autor-hypotéza) a reálně tělesnou. Pnutí mezi pocitem reality a ireality literárních simulací se zvláště koncentruje v denzích, literárních textech, jejichž *écriture* je prostoupena vícehlasou, dialogickou stopou, a to jak v narativech, tak v žánrech lyrického básnictví. Z gestičnosti vyvstalý obraz autora není sebe-projekcí autora v díle, ani komunikačním analogonem implikovaného čtenáře, dokonce ani „partnerem“ v dialogu, nechápeme-li takový dialog jako ozvěnu vlastního hlasu v rozmluvě s „mrtvými“; co oživuje tuto rezonanci, je *energia* společenské mimetické cirkulace, denzita, zpřehýbanost textu, která se ovšem jeví jen v jistém recepčním postoji, který na ni lomeně, bočně, šikmo vrhá zneprůhledňující světlo.
